

VENSTREFLØJENS HISTORIE

GERT PETERSEN SER TILBAGE

Gert Petersen er en af de centrale politiske figurer i efterkrigstidens Danmark: Som kommunist, som en af SF's grundlæggere og som partiets formand 1974-1991. I 1998 udgav Gert Petersen sine erindringer – "Inden for systemet og uden for" – som er et væsentligt bidrag til venstrefløjens historie. Det nedenstående – oprindeligt holdt som oplæg på SF's landsmøde 1999 – er en sammenfatning af hans erindringer og erfaringer fra sit 40-årige liv sammen med SF. I dette politiske testamente berøres emner som SF's politiske historie, forholdet til Socialdemokratiet, den kolde krig samt kampen mod oprustning.

Jeg har i forskellige sammenhænge udlagt mine oplevelser gennem et efterhånden langt liv. Det skal jeg ikke gentage her. I stedet vil jeg forsøge at trække nogle politiske linier op inden for det personlige erfaringsfelt, der er afgrænset af mit liv i SF gennem 40 år. Selvfølgelig bliver det noget subjektivt noget, andre kan have oplevet de samme ting helt anderledes og være nået til andre konklusioner. Alligevel kan der være fornuft i at fortælle om det politiske liv for 40, 30 og 20 år siden, og måske trække nogle linier op til vore dage. Mange glemmer, at der var en verden før Muren faldt og Nyrup blev statsminister. Historieløshed er jo desværre et af kendetegnerne i vor tid. Den engelske historiker Eric Hobsbawm fortæller, at en dygtig amerikansk student for ikke så længe siden sagde til ham: "Vi taler så meget om den anden verdenskrig og hvad der skete dengang. Men så må der vel egentlig også have været en første verdenskrig, eller tager jeg helt fejl? For den har jeg aldrig hørt om!"

Det var jo trist, for man kan ikke forstå den ene uden at kende den anden. Og dette med sammenhæng gælder ikke kun, når det handler om så danne blodige og uhyggelige foreteelser. Det gælder også de mere fredelige sysler. Der er en sammenhæng mellem i går, idag og imorgen. En sammenhæng mellem SF for 40 og 30 år siden og SF i dag og i morgen. Der er også kontinuitet i det forhold, at vi bestandigt diskuterer, sorterer vore erfaringer, reviderer og forkaster, hvad vi finder forældet og ubrug-

ligt, og fornyer i overensstemmelse med den virkelighed, der er under besstandig forandring. Fra første færd gik vi “den levende vej”. På den tradition var jeg med til at grundlægge SF. Men det skal ikke få os til at glemme, at der er en rød tråd: Alle revisioner og forkastelser og fornyelser skal og må tjene et og samme formål: At gøre vort parti bedre skikket til at forsvare og forbedre jævne menneskers sociale og politiske levevilkår i hverdagen og at bane vej for et samfund, der bygger på frihed, lighed og solidaritet, dvs. at bane vej for en socialistisk omformning af samfundet og så vidt muligt at etablere en sammenhæng mellem disse to hovedopgaver.

Disse motiver var drivkraften hos dem, der stiftede SF. De – vi – havde alle været med i DKP, og også dengang var det disse motiver, der inspirerede os. Det nye, som kendetegnede SF var vor skarpe kritik af den sovjetiske model, vor stærke understregning af partiets uafhængighed og vor erkendelse af, at kampen, både på kort og langt sigt, måtte føres på et utvetydigt demokratisk grundlag. Men derudover var der mangt og meget, vi var uenige om. Skulle SF være et nyt, omend uafhængigt og bedre kommunistisk parti og overtage det gamle partis krav på at være arbejderklassens eneste retmæssige parti og dets syn på alle andre partier som fjender, eller skulle SF leve op til sit navn som et socialistisk folkeparti, der spændte vidt og stræbte efter at fungere som en igangsætter, der kunne virke ind i andre dele af arbejderbevægelsen med det formål at skabe en bred alliance mellem arbejderbevægelsens fløje eller, som Aksel Larsen udtrykte det, “genskabe det historiske skel i dansk politik” og bringe socialdemokraternes “bal i den borgerlige” til ophør? Heraf udviklede han strategien med arbejderflertallet, som jeg senere vender tilbage til.

Denne uenighed mellem de tidligere DKP-ere gav sig meget dramatiske udslag i SFs første leveår. Og det hele blev ikke mindre dramatisk, da nye, unge, som ikke havde været med i DKP, kom til. Aksel Larsen havde talt om, at når først SF var stiftet, ville “tusinder af danske proletarer” melde sig hos

os og sørge for den rette kurs. Men der kom højst nogle hundrede “danske proletarer”, derimod kom der adskillige tusinde fra militærretternes kreds, fra Kampagnen mod atomvåben, fra højskolerne, seminarierne og universiteterne. Og de kom med helt andre indfaldsvinkler end de fleste af de tidligere DKP-medlemmer. Jeg tror, at hvis Aksel og kredsen omkring ham – jeg hørte selv til den – havde været bedre psykologer og rent ud sagt mere trænet i demokratiske omgangsformer, kunne problemerne være løst og en sammenmeltning have fundet sted. Men svært var det da. Fx kunne vi næsten starte forfra i debatten om den demokratiske vej. Jeg husker, hvordan redaktøren for vort ungdomsblad – Anders Uhrskov er i dag en god liberal og vistnok venstremand – stillede inquisitoriske spørgsmål om stemmesedlen og bl. a. anførte, at “socialismen da ikke har sejret nogetsteds uden revolutionær kamp”. Aksel og jeg svarede i hans blad, at socialismen overhovedet ikke har sejret nogetsteds, og for øvrigt behøver “revolution” ikke at betyde voldsomheder, men betyder slet og ret samfundsomvæltning.

Og en samfundsomvæltning var det, vi ville. En “revolution på demokratisk grundlag” – i tilbageblik kan jeg se, at det er en vending, jeg har brugt gang på gang. SF blev stiftet for at bidrage til skabelse af et nyt og bedre samfund. Læg mærke til ordet “bidrage” – vi ville netop ikke tage patent på den opgave. Og kun ad demokratisk vej, ellers ikke. I den henseende slog Aksel Larsens synspunkt igennem. Alligevel opdagede jeg i 1977, at der var endnu en lile sløjfe, der måtte bindes. Det var på landsmødet, hvor vi havde det store opgør med de fem. I redaktionsudvalget opstod følgende spørgsmål: Når socialismen er indført ad demokratisk vej, kan den så også afskaffes ad demokratisk vej? Svaret blev en sætning i udtalelsen, formuleret af Pelle Voigt og mig selv: At hvis folkeflertallet vil have det socialistiske samfundssystem afskaffet, må flertallets vilje respekteres. – Hvor utroligt det end lyder, så havde spørgsmålet faktisk givet anledning til meget postyr og drama i re-

daktionsudvalget, og Chr. Bundgaard anklagede os bagefter for at have lanceret noget, han kaldte "elevatorsocialisme". Men i landsmødets plenum var der heldigvis ingen, der tog anstød af vor "revisionisme", som jo senere, da Gorbatsjov kom til, blev praktiseret i den kommunistiske verden.

Tilbage til det der med revolutionen på demokratisk grundlag. Når der blev ballade i redaktionsudvalget, hang det må ske sammen med, at 70'erne – som de lidt mere mølædte af jer sikkert kan huske – var en meget revolutionær tid, i hvert fald for 5-10 pct. af befolkningen. DKP fik et come-back, senere også VS, og så var der KAP og KAK og KA-ml og SAP og DKP-ml og KF-ml og diverse VS-fraktioner, som alle var meget revolutionære, og det i ægte leninistisk og antiparlamentarisk forstand. Det kunne jeg mærke helt ind i SF, og det gav mig to opgaver: Dels i skrift og tale at bekæmpe den nedvurdering af parlament og ytringsfrihed, som blev præsteret af senere konvertitter som Ralph Pittelkow og Karen Jespersen, og dels at slå s for opretholdelse af SF's ide om revolution, men samtidig at trække en klar streg mellem vor idé og de romantiske revolutionsideer på den yderste venstrefløj.

I de samme år undergik SF en væsentlig forandring. Den ekstreme venstreorientering i vor omverden satte sig enkelte spor, men forandringen blev i alt væsentlige på ret frem af helt andre strømninger. Efter bruddet med VS'erne i 1967-8 var SF blevet til et næsten rent "proletarisk parti", men især efter folkeafstemningen i 1972 fik vi en ny, stor tilgang, og nu først og fremmest af mennesker, der var beskæftiget i sundheds-, uddannelses- og socialektorerne. Dermed – så dan så jeg på det – blev partiet beriget med nye holdninger og indfaldsvinkler. Kvindebevægelsen og miljøbevægelserne satte med megen styrke nye temaer på dagsordenen i SF, både internt med kønskvotering og eksternt med nye grønne dimensioner.

Det gik ikke stille af, og en hel del af vor "gamle garde" havde svært ved at kapere det nye. De var vokset op med DKP-holdningen

til de folkelige bevægelser: At de var gode at have, men vel at mærke som partiets kanaler ud i befolkningen. Nu opstod der krav om respekt for bevægelsernes selvstændighed og accept af ligeværdig vekselvirkning med dem. En anden voldsom strid handlede om vort forhold til atomkraft. Partistiftene i 1959 havde set fredelig brug af a-kraft som det rette alternativ til atombomberne. Nu blev partiet mødt med et krav om forkastelse af enhver brug af a-kraft. Også spørgsmålet om afgrænsning i forhold til andre dele af arbejderbevægelsen, herunder Socialdemokratiet, blev et strids spørgsmål. Den reaktionære vælgere fremgang i 1973 fik nogle af dem, der i 60'erne havde bekæmpet modstanderne af arbejderflertallet, til at falde i den modsatte grøft og næsten ophæve skellet mellem os og Socialdemokratiet og til en vis grad også de borgerlige partier på midten.

Det gav selvfølgelig en kolossal ballade, og jeg følte selv, at jeg var kommet i en meget svær situation. Jeg var blevet valgt til formand i 1974. Jeg fandt, at meget af det, de nye sagde, var rigtigt, og at megen modstand mod deres tanker var helt urimelig. Men modstanden udgik fra gamle personlige venner af mig. Så det er ikke løgn, når jeg i mine erindringer fortæller, at i visse situationer svajede jeg som et siv for vinden, ligesom krøniken fortæller om en dansk ærkebiskop under slaget ved Fodevig. Men efter sjælekvaler og dramatiske meningsudvekslinger endte det med, at jeg svajede derhen, hvor jeg også i tilbageblikket finder det rigtigt at være. Jeg gik med i opgøret med de 5 og deres linie, og det SF, der fremtrådte efter landsmødet i 1977, blev det rødgrønne parti, i tæt vekselvirkning med de folkelige bevægelser, der markerede sig stærkt i 80'erne, det parti, hvor man skal finde rødderne til det SF, vi kender i dag.

Jeg ser, at det for tiden diskuteres, hvor højt der skal være til loftet i SF. Det minder mig om følgende fra landsmødet i 1977: Da vi med meget stort flertal havde fastlagt vor hovedlinie og afvist en stribe forslag fra de 5, bl.a. om accept af indkomstpoltik, kom en af de 5's tilhængere hen til mig og sagde, at det

vel betød, at han blev ekskluderet, hvis han blev ved med at tale for indkomstpøliitik. Vi var å benbart nogle strammere, der ville give ham mundkurv på . Mit svar – som jeg gentog fra talerstolen – var, at han båd e indadtil og udadtil kunne tale lige så meget for indkomstpøliitik, som han ville. Ja, det var hans ret at slå s for, at partiets holdning blev ændret på næ ste landsmø de. Han skulle bare gøre det klart, at det var hans personlige, og ikke partiets standpunkt, han fremførte. Selv hvis han ikke gjorde det klart, ville han dog ikke blive smidt ud, men må tte finde sig i, at vi præ ciserede, at han ikke gav udtryk for SFs standpunkt. Han troede vist ikke på mig, han var overbevist om, at strammerne havde indført demokratisk centralisme. Men al senere praksis viste heldigvis, at jeg talte sandt. To principper var for mig uadskillelige. Det ene er, at medlemmernes valgte repræ sentanter fastlæ gger linien, som partiet skal følge. Det andet er, at der skal være hø jt til loftet og fri debat i vort parti. I begge principper ligger en styrke.

Det kendetegnede også det programlands-møde, vi holdt i december 1980, og som jeg vil sige nogle ord om. Jeg vil gerne forudskikke, at jeg finder det principprogram bedre, som blev vedtaget en halv snes år senere. Det var ikke så frasebefæ ngt og naivt-detaljeret som 1980-programmet. Men 1980-programmets intentioner står jeg faldt ud ved, og er glad for at have deltaget meget aktivt i dets tilblivelse.

Mø det blev – som altid hos os – dramatisk, der var 400 ændringsforslag og masser af sammenstød, båd e i salen og i redaktionsudvalget. Sæ rlig opmærksomhed samlede sig om et meget omfattende ændringsforslag, der var udarbejdet af dem, vi kaldte “vore unge lø ver”. De hø rte hjemme i det demokratisk-revolutionære spektrum, hvor jeg også fø lte mig hjemme, men så sandelig på dets yderste venstrefløj. Så vi fik lidt af et opgør.

Med deres ændringsforslag strammede de da også det revolutionære ordvalg gevaldigt. Jeg accepterede det meste af det, bl.a. fordi jeg var usikker på afstemningen, men den sidste femtedel, der bar overskriften “Det egentlige

revolutionære magtopgør”, sagde jeg kategorisk nej til. Så må tte det briste eller bæ re. Jeg kunne til nø ds leve med “magtopgør”, men et udpenslet afsnit om noget, der mindede om en folkelig oktoberrevolution, det var for stærkt. Og selvom de ungdommelige lø ver talte bravt for deres sag, lykkedes det mig at vinde afstemningen – snæ vert!

Bagefter sagde jeg til Socialistisk Dagblad, at så slemt havde forslaget da heller ikke været, og jeg havde så mænd kunnet leve med det, hvis jeg var blevet stemt ned. Det var en meget taktisk bemærkning, som jeg tillod mig, nu da jeg havde vundet. Guderne skal vide, at det havde svært at forsvare sæ tninger som at “Opgø ret vil være kendetegnet af store omvæ ltninger ... Arbejderne vil overtage ledelsen af virksomheder, nye magtorganer overtager styringen af institutioner, skoler m.v. Kommandoposter inden for det offentlige liv nybesættes osv.”

Når jeg alligevel fø lte, at uenigheden ikke var afgrundsdyb, skyldtes det båd e, at vore unge lø ver var klart demokratiske i deres grundsyn, også med accept af “fortrydelsesretten”, og at jeg selv fø lte, at SF skulle tilstræ be en regulær samfundsomformning, en “revolution på demokratisk grundlag”.

Men netop fordi den er demokratisk, må den, mente jeg, forlø be i en serie etaper, en række små og stø rre brud, ikke som eet stort kaotisk brud, men som en selvforstærkende proces, en gradvis fremrykning, hvorunder det aktuelle forbindes med det langsigtede – det var, hvad jeg kaldte “at gå på to ben”.

På et debatmøde i Vartov nogle måneder senere var der for resten en af datidens meget revolutionære VS’ere, der senere er blevet overbevist om kapitalismens velsignelser, som sluttede sit indlæg med at pege på mig og sige: “Ja, det er meget godt, men hvor er det revolutionære brud?” Jeg kunne ikke finde på andet end at det indtraf, når befolkningen til sidst vedtog en ny, socialistisk forfatning – i fuld frihed og efter den gældende grundlovs regler. Svært, ja, men ellers er det mundsvejr at tale om demokratisk vej til socialismen.

Hele denne sag var vigtig for mig. Som sagt

var der naive elementer i programmet, men det var grundtankerne i det, som inspirerede vor nye strategi for arbejderflertallet i 80'erne: Det skulle være arbejdsdygtigt, godt forberedt, med stærkt venstreorienteret indslag, indstillet på et omfattende reformarbejde, og samarbejde nært med fagbevægelsen og græsrodsbevægelserne og i sidste ende bygge på et regeringssamarbejde mellem SF og S.

Derfor var programmet – inspireret af den italienske marxist Antonio Gramsci – præget af ideen om “den historiske blok”, en alliance mellem den traditionelle arbejderklasse og de nye lønmodtagergrupper, i reglen kaldet de nye mellemlag. Denne ide afspejlede også Aksel Larsens tanke i 1959, da han foreslog at kalde det nye parti for et folkeparti.

I forlængelse heraf kan det være passende med nogle ord om begreberne arbejderklasse, klassekamp og arbejderflertal, begreber der ofte udsættes for kritik. Det er klart, at verden hele tiden ændrer sig, og at gamle dage meget skarpe klasseskelinger er blevet udvandet. Da jeg var ung, fik kun 2 pct. af en ungdomsårsgang studentereksamen, nu er det 40 pct. Men selvom den subjektive klassebevidsthed tildels er i opløsning, så manifesteres den alligevel, når et flertal af de berørte LO-medlemmer – som vi så det sidste år – forkaster et overenskomstforlig og går ud i storkonflikt. Selvom de var delt op i ejere og lejere, højtlojtede og lavtløjtede, kvinder og mænd og havde helt forskellige arbejdsvilkår, optrådte de samlet med front mod ejerne af produktionsmidlerne. De optrådte som arbejderklasse. Og når sygeplejersker og skolelærere vælger konflikt, er det tegn på, at “de nye mellemlag” overtager, hvad borgerskabet anser for arbejderklassens gamle uvaner.

Både arbejderklasse og kapitalmagt er objektive realiteter, og selvom omstændigheder fremtvinger et vist samarbejde, er der et bagvedliggende, fundamentalt modsætningsforhold mellem dem. Selvfølgelig kan arbejderklassen ikke være sig selv nok, derfor alliancen med de nye mellemlag, vel at mærke på et ligeberettiget grundlag, – vi kan godt skrotte

al snak om en bestemt klasses “førende rolle”. Men vi kan heller ikke ignorere, at netop fagbevægelsen er den største græsrodsbevægelse herhjemme, og at det er arbejderbevægelsen i dens forgreninger, altså også SF, der har banet vej for den såkaldte velfærdsstat i klassekamp mod de borgerlige. Skal vi videre, ja, bare bevare det der er vundet, må det ske i et opgør med kapitalmagten – af den enkle årsag, at det er kapitalejerne, der må afgive myndighed og rettigheder, hvis der skal gennemføres arbejdspladsdemokrati, grøn politik med økologisk balance, selvforvaltning, blød teknologi osv.

Disse betragtninger var selvindlysende for Aksel Larsen og hans kreds, inklusive mig selv. En revolution på demokratisk grundlag, en gradvis omformning af samfundet i socialistisk retning, måtte nødvendigvis bygge på et flertal af vælgerne. Deraf opstod begrebet “arbejderflertal”. Det var ikke noget velvalgt udtryk, både fordi arbejderne i traditionel forstand ikke udgør noget flertal, og fordi det var så vigtigt at få de nye lønmodtagergrupper med. Men ordene havde en anden klang, da SF blev stiftet. I løbet af 80'erne valgte vi i stigende grad at tale om et rødt flertal. Men meningen var den samme.

Men var der overhovedet realisme i denne strategi? Var Socialdemokrati, som uægtelig var det største arbejderparti, ikke så borgerliggjort, at det var utænkeligt at etablere et godt alternativ sammen med S? Jeg vil indrømme, at hvis vi ser på det nuværende højredrejede S, kan det være svært at forestille sig. Men arbejderflertalsstrategien har aldrig handlet om at lefle for S. Kun hvis SF – og venstrefløjten i det hele taget – har den fornødne uafhængighed, styrke og tilslutning og er tilstrækkeligt forberedt, kan vi på virke S til at føre en pro-gressiv reformpolitik. Det var ikke tilfældet med det første arbejderflertal i 1966-67 – det andet flertal i 1971-73 faldt som følge af splid i S -, men netop derfor brugte vi alle ressourcer i 80'erne på at inddrage hele partiet i forberedelser og mobilisering. Vi blev bakket op af store dele af fagbevægelsen, som afholdt store debatter om

alternativet. Vi krøb ikke for S, men førte det, Torben Krogh døbt "en aggressiv samatbejdspolitik". Selvom der var modstand i S-ledelsen, måtte den i stigende grad tage vore initiativer alvorligt, og vi kom også meget tæt på . Alligevel slog forsøget fejl, bl.a. fordi vi blev svækket hen mod tiårets slutning. Hvilket bekræfter, at S kun har respekt for styrke! Det er værd at huske.

Men jeg må erkende, at jeg stadig har svært ved at se alternativet til et samarbejde med S, forudsat vi er stærke nok. Man kan kritisere mig for, at jeg ikke her har beskæftiget mig med højrepartierne, hverken dem på midten eller ude på fløjen. Jeg nævner kun Schlüter denne ene gang! Der er dog ellers al grund til at tage et opgør med dem – jeg synes, at Holger K. Nielsens debatmøder med Anders Fogh Rasmussen er en fin ide. Men når jeg har forsømt dem, er det da fordi de er så totalt uinteressante som allierede for os i hvert fald i store sager. Nuvel, så er der de radikale, som nogle af vore af og til er lidt betaget af. Det er jeg nu ikke. Da de var med i SR-regeringen i 1960, kaldte jeg dem "borgerskabets trojanske hest i arbejderbevægelsen". Det var vel højrevet, der er da mange kultur- og uddannelsesspørgsmål, hvor de er helt fine, men det var heller ikke lodret forkert, for når det kommer til økonomisk politik, er de radikale et ægte borgerligt parti, besjælet af troen på det frie marked og kapitalismens velsignelser.

I december 1979 oplevede jeg et af vore mange dramaer i SF-ledelsen. Det handlede om Ø, som i dagens anledning var omdøbt til OD. Et noget udvandet forslag, som Anker Jørgensens søgte gennemført med støtte fra SF og RV. Det var det, som et lille flertal i vor HB sagde nej til at forhandle om, hvilket jeg som bekendt var noget sur over. Men det var koblet sammen med et indkomstpoltisk indgreb, som vi alle var imod. Hovedårsagen til vores nej var dog, at det ikke åbnede op for regulært arbejdspladsdemokrati. Da jeg forlod Christiansborg, mødte jeg den radikale Bilgrav Nielsen, som kom fra deres gruppemøde. Han fortalte, at de også havde sagt nej. I pa-

rantes bemærket var SFs nej det eneste, der interesserede pressen dagen efter. Men hvorfor havde RV sagt nej? Fordi forslaget stadig var alt for centralistisk, fortalte Bilgrav mig. Den kritik er nogle af vore også hoppet på. Men reelt betød det, at forslaget var for solidarisk, at det gav arbejderklassen for megen magt. Det ville RV ikke være med til. Det illustrerer, at enhver tanke om at gennemføre reformer, der styrker lønmodtagerne i forhold til kapitaljerne, er helt fremmed for de radikale.

Det var den ikke for i hvert fald kredse i Socialdemokratiet. Øs fader er Henry Grünbaum, en renlivet socialist. Hans – og skiftende S-regeringers – forslag var ikke helt tilfredsstillende, fordi også de var udtryk for et kompromis, her internt i S og LO, men efter min bedste overbevisning lå der et samfundsforandrende perspektiv i disse forslag. Det er netop et udtryk for 90'ernes højredrejning i S, at vi aldrig mere hører om noget i den retning. Vi i SF havde vore kvaler, vi kunne se det positive, men det var ikke godt nok. Så længe der ikke var arbejdspladsdemokrati med i sagen, var vi ikke så optaget af at sikre lønmodtagerindflydelse på dispositionerne. Nogle af os faldt for snakken om centralisering. Og nu har vi en situation, hvor kapitalen har centraliseret sin magt mere end nogensinde, og arbejdspladsdemokrati er vi stadig foruden.

Heraf uddrager jeg den lære, at vel skal vi være et – fredeligt og demokratisk – revolutionært parti, men vi skal ikke være et alt-eller-intet parti.

Det samme gælder i vort forhold til EF, eller EU som det nu kaldes. Det var rigtigt af os at sige nej i 1972, men allerede da England ved en folkeafstemning i 1975 bekræftede sit medlemskab, var det for mig indlysende, at Danmark ikke kunne komme ud. Jeg argumenterede for en aktiv indsats på de områder, hvor suveræniteten var overført til EF. Men der skulle gå adskillige år, før vi opgav rollen som vagthund og intet andet. Ikke alene kunne vi ikke komme ud, men verden var også blevet helt anderledes end i 1972. Dengang kunne der stadig gennemføres progressive

strukturreformer på national basis. 20-30 år senere var de økonomiske relationer blevet så sammenfiltrede, at det var umuligt. Det blev nu i venstrefløjens interesse at slå s for solidaritet på tværs af landegrænserne i kampen for et bedre miljø, imod forurening, og for bedre sociale standarder, imod social dumping, for fælles kontrol med kapitalen, imod skatteunddragelse osv. Opgaver, der indlysende kun kan løses i fællesskab og under demokratisk kontrol.

Jeg synes, at alt dette er angivet på god måde i vort EU-valgprogram. Vi har visse uoverensstemmelser, men det har jeg oplevet mange gange, og vi er blevet dygtigere til at tackle dem. Jeg føler mig godt dækket ind af den fællesnævner, der er udformet. Jeg har selv været til at godkende de 4 forbehold og Edinburgh-aftalen for kun 5 år siden, og jeg ser ikke den ringeste anledning til at lave om på det. Vi skal nu som før bekæmpe alle ansatser til en europæisk forbundsstat, ligesom en vis John Iversen gjorde i skrift og tale op gennem 80'erne, og jeg advarer indtrængende mod kolbøtter ala Iversen, – så slår man hovedet hårdt! Men det skal på den anden side ikke afholde os fra at slå s for alle de praktiske fælles tiltag, som er i arbejderbevægelsens og venstrefløjens interesse.

Det meste af mit politisk aktive liv i SF udspillede under den kolde krigs betingelser, og kampen mod krigsfare, kaprustning, amerikansk imperialisme og sovjetisk magtbrynde kom til at optage meget af mit tid. Det var et princip for os, da vi stiftede SF, at en spade skulle kaldes en spade. Vi vendte vor kritik ligeligt mod begge sider i den kolde krig. Vor kritik af Sovjet betød ikke, at vi så mildere på den vestlige imperialisme. Derfor var jeg – og SF – meget aktive i bevægelsen mod Frankrigs og USAs morderiske krige i henholdsvis Algeriet og Vietnam, og vi støttede aktivt frihedsbevægelser som Sydafrikas ANC i en tid, da Vesten var yderst imødekommende overfor apartheid-regimet. Men vi var også de første til at organisere demonstrationer mod Sovjets indmarch i Tjekkosllovakiet, og vi

sørgede for, at Solidarnosc fik off-set maskiner og andet udstyr. Og i ganske særlig grad brugte jeg energi på at bekæmpe blokpolitikken og kap-rustningen. Det førte til det samarbejde, som SF – og jeg selv – i 80'erne etablerede med S, RV og VS om “det alternative flertal” i folketinget.

Jeg så kaprustningen som en dødelig fare. De to supermagter opbyggede atomvåbenarsenaler, som tilsammen kunne tilintetgøre alt liv flere hundrede gange. De sagde, at de ikke ville bruge dem, men de forberedte sig ikke desto mindre på det. De spillede hasard med hele menneskeheden som indsats. At bremse dette dødelige spil, måtte blive en hovedopgave for vores parti, og jeg er stolt over, at det i beskedent omfang lykkedes i 1980'erne. Ikke bare for os, men for en bred, grænseoverskridende folkebevægelse. Uden denne opstand blandt græsrodderne, først i Vest og senere i Øst, var det ikke sket.

Jeg ser, at nogle gamle koldkrigere roser sig af, at det var USAs præsident Reagan, der først havde foreslået den senere gennemførte nulløsning om skrotning af alle mellemdistancemissiler, men at det alternative flertal havde kaldt forslaget urealistisk. Men det var det da, og det var heller ikke Vestens mening, at det skulle gennemføres! Det var et rent paradeforslag, og man anså det for givet, at den anden part ville sige nej. I en SNU-publikation, “Efter Reykjavik” kan man læse følgende: “Da en aftale aftegnede sig som en realistisk mulighed, gjorde flere af de vesteuropæiske regeringer det klart for Washington, at de ikke ville være glade for en nulløsning.” De ville bevare 200 raketter. Det ville NATOs amerikanske chef også. Han tog sin afsked i protest mod nulløsningen. Men der var sket det, at Sovjet havde fået en leder, der tog Reagan på ordet og sagde ja til nulløsningen. Og Reagan havde måttet være med i så mange Vild Vest-film, at han følte, at sheriffen måtte stå ved sit ord. Resultatet blev den første aftale nogensinde om atomnedrustning.

Det var en sejr for fredsbevægelserne i alle lande, for uden deres indsats var det aldrig sket. Det var deres fortjeneste, at Reagan frem-

satte sit "urealistiske" forslag, og at Gorbatsjov stik mod al forventning accepterede det. Med denne aftale, INF-aftalen, indledtes afslutningen på den kolde krig.

Også opgøret med de undertrykkende strukturer i Sovjet og Østeuropa er for en stor del en følge af fredsbevægelsens indsats – meget mere end et resultat af NATOs oprustning. Jeg havde ventet, at et opgør med stalinismen ville begynde i Centraleuropa. Jeg havde ikke drømt om, at det ville begynde i Sovjet. Men det gjorde det, og det fik selvsagt enorm betydning, for det var her at magten var koncentreret. Og den demokratiske revolution i Sovjet blev afgørende fremmet af den uafhængige fredsbevægelse. Jeg tænker på initiativet "Next Stop Soviet". Jeg var selv med til at forhandle det med russerne i 1988. Nogle af dem var stadig meget tunge at danse med. Men det lykkedes, og i 1989 kom mange tusinder unge fra Skandinavien til Moskva og forskellige sovjetrepublikker og demonstrerede og fik foranstaltet Rock på Den røde Plads og diskuterede frit med unge sovjetborgere, og ansøgte deres lyst til og mod på mere demokrati. Jeg er overbevist om, at vores unges tilstedeværelse betød langt mere for den demokratiske proces i undertrykkelsens kerneland, end alle Vestens proklamationer og NATOs samlede militære magt gjorde.

Den kolde krig blev afsluttet, med Murens fald og demokratiske omvæltninger i hele den tidligere sovjetblok. Det glædede vi os over, og det skal vi bestemt stadig glæde os over. Men samtidig så vi også, at selv de beskedne ansatser, der fandtes til socialistiske strukturer, blev forkastet og kapitalistisk frimarkedsøkonomi indført med forskellige chokterapier. Lad mig sige rent ud, at det glæder jeg mig ikke over. Jeg respekterer folkeflertallets ret til at bestemme, men jeg vil have lov til at være uenig med det. Jeg forstår også baggrunden for de veje, der er valgt, nemlig den gamle undertrykkelse og skandaliseringen af socialismen. Men jeg er overbevist om, at det sidste ord ikke er sagt i den dag. Historien og klassekampene går videre. Menneskerettighederne handler ikke alene om de poli-

tisk-juridiske, men også om de sociale og materielle rettigheder.

Globalt gav afslutningen på den kolde krig anledning til store forhåbninger. Ideen om en verden, med FN i en afgørende position, og om et helt og frit Europa, med OSCE som den vigtigste ramme, fik ny styrke. Warszawa-pagten forsvandt, hvorfor så ikke NATO? Men nej, der var en skjult dagsorden. Nu skulle hele verden samles med USA som hegemon. Derfor det pludselige initiativ til udvidelse af NATO. Derfor NATOs overtagelse af rollen som international gendarm. Derfor forkøblingen af FN: Dels nedlægger USA veto mod Boutros-Ghali som generalsekretær og får udnævnt sin egen kandidat. Det samme USA, som konstant holder FN på pinebænkene med sine store gældsposter. Dels umuliggør USA FNs militære kapacitet: da Boutros-Ghali sagde, at han skulle bruge 35.000 mand til beskyttelse af de sikre zoner i Bosnien, bevilgede Sikkerhedsrådet, med USA som toneangivende, ham 7.000 mand. Men nu har NATO, igen med USA i spidsen, på to måneder brugt langt mere på bombekrig end hvad der kunne blive til de samlede FN-styrker i Bosnien på to år. Til udelt glæde for våbenfabrikanteme. Og så kommer man bagefter og siger, at FN ikke duer til noget!

Lad os se i øjnene, at vi er på vej ind i en ny og farlig verdensorden. Og det i en situation, hvor barbariske horder hærger i Kosovo, Kurdistan, Sri Lanka, Sudan, Congo, Angola og mange andre steder. En situation, hvor ekstrem nationalisme som i Serbien gør livet uudholdeligt for de nationale mindretal og fører til forbryderiske etniske udrensninger. En situation, hvor svælgte bliver rige og fattige lande vokser, og hvor verden har fået hele to nye atommagter. Aldrig har der været så meget brug for omtanke og forhandlinger og FN som international retshåndhæver og mindre brug for krigeriske kortslutninger og private gendarmes som nu. Det er alt for tidligt for fredsbevægelserne at pakke sammen. Mere end nogensinde er der behov for konsekvent demokrati, for socialisme. Det er konklusionen på mine erindringer.